

บทที่ ๕

เหตุการณ์หลังรัฐประหาร

หลังจากคณะทหารทำรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลของพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ใ้สำเร็จ ก็ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๔๙๐ ในวันที่ ๕ พฤศจิกายน โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ รัฐธรรมนูญฉบับนี้วางอากาศเอกกาจ กาจสงครามเป็นผู้อำนวยการร่าง มีผู้ร่วมร่าง อาทิเช่น พระยาฉัตรพิชัยกรมประคลัง อธิบดีศาลฎีกา พระยารัถกประจักษิธรรมจารีต ผู้เคยเป็นกรรมการศาลฎีกา พันเอกสุวรรณ เพ็ญจันทร์ เจ้าหน้ากรมพระธรรมนูญทหารบกผู้เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าอัยการศาลพิเศษ รวมทั้งนายเขมชาติ บุญยรัตพันธุ์ นายเลือน พงศ์โสภณ ร้อยเอกประเสริฐ สุกบรรทัดและคนอื่น ๆ ขณะที่ทำการร่างนาวาอากาศเอกกาจ กาจสงครามได้ชวนไว้ไตคุม จึงเป็นที่รู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่า "รัฐธรรมนูญฉบับไว้ไตคุม"

ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทน พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาที่มีจำนวนเท่าสมาชิกสภาผู้แทนซึ่งราษฎรเลือกตั้ง มีคณะอภิรัฐมนตรีซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งมีจำนวน ๕ นาย ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ได้อยู่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ ในวาระเริ่มแรกวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งพระมหากษัตริย์แต่งตั้งภายใน ๑๕ วันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญ วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่รัฐสภาจนกว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนจะสำเร็จเรียบร้อย ซึ่งจะให้มีขึ้นภายในเก้าสิบวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญ

๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๔ ตอนที่ ๕๓ ฉบับพิเศษ (๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๐), หน้า ๑

๒ หนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับประจำวันที ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

๓ มาตรา ๓๓, ๓๗

๔ มาตรา ๑๐, ๑๓

๕ บทเฉพาะกาล มาตรา ๔๖, ๔๘

ข้อสังเกตเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้

อำนาจยับยั้งของพระมหากษัตริย์ ตามมาตรา ๑๐ ไม่ใ้กล่าวไว้ว่า ถ้าหากพระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายืนยันตามเดิมจะให้ทำอย่างไรต่อไป ฉะนั้นจึงดูเหมือนว่าพระองค์จะทรงเก็บร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ได้โดยไม่ต้องมีการประกาศใช้เลยคือ เป็นการวิโศกหรือการใช้สิทธิยับยั้งอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้มีว่าเมื่อการถวายอำนาจให้แก่ประมุขของประเทศมีกระบอบรัฐธรรมนูญแห่งประชาธิปไตยที่มีการปกครองโดยรัฐสภา

การออกพระราชกำหนด มาตรา ๘๐ บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชกำหนดซึ่งบังคับเช่นพระราชบัญญัติได้ในกรณีฉุกเฉินรีบด่วนไม่อาจเรียกประชุมรัฐสภาได้ทันที่ และ "ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไปให้นำพระราชกำหนดนั้นเสนอต่อรัฐสภาเพื่อทราบ" จึงเท่ากับว่ารัฐสภาไม่อาจคัดค้านหรือลงมติไม่เห็นด้วยให้พระราชกำหนดนั้นตกไปแต่อย่างใด ซึ่งผิดกับการออกพระราชกำหนดซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ส่วนมาตรา ๘๑ บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับการเงินหรือภาษีอากรซึ่งบังคับเช่นพระราชบัญญัติ ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี จึงกล่าวได้ว่ามาตราทั้งสองนี้ใ้บัญญัติขึ้นผิดหลักกระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย เพราะเป็นการกระทำซึ่งเรียกว่าให้ฝ่ายบริหารออกกฎหมายได้ จึงเท่ากับเป็นการใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยฝ่ายบริหาร เป็นการดึงเอาอำนาจในการออกกฎหมายมาให้ฝ่ายบริหารกระทำได้ตามชอบใจ

การเพิกถอนรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง มาตรา ๗๕ และมาตรา ๗๕ อนุมาตรา ๑ บัญญัติให้พระมหากษัตริย์จะทรงเพิกถอนรัฐมนตรีแต่ละคนหรือทั้งคณะออกจากตำแหน่งก็ได้โดยพระบรมราชโองการ ซึ่งเป็นการขัดกับวิธีการปกครองโดยรัฐสภา (parliamentary system) เพราะคณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีแต่ละคนนั้นย่อมบริหารราชการแผ่นดินอยู่ด้วยความไว้วางใจของรัฐสภา

ไพโรจน์ ชัยนาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ตอนที่ ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๔๘๕)

การ เกี่ยวข้องในการบริหารราชการแผ่นดินของประมุขแห่งรัฐ มาตรา ๗๗ วรรค ๓ บัญญัติว่า "นโยบายของคณะรัฐมนตรีแต่ละคณะที่ได้ดำเนินมาจะ เสร็จลงหรือที่ดำเนินการอยู่เพียงใดก็ตาม คณะรัฐมนตรีผู้บริหารราชการแผ่นดินภายหลังจากจะเลิกแล้วหรือแก้ไขให้เป็นอย่างอื่นมิได้ เว้นแต่จะเสนอขอรับพระบรมราชวินิจฉัย และได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว" เป็นการผิดหลักของระบอบการปกครองโดยรัฐสภา ซึ่งคณะรัฐมนตรีย่อมบริหารราชการแผ่นดินด้วยความไว้วางใจของรัฐสภาตามนโยบายที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงต่อรัฐสภา ตามมาตรานี้เป็นการนำเอาพระมหากษัตริย์ซึ่งอยู่ในตำแหน่งประมุขของประเทศ เขามาเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางการ เมืองของคณะหรือพรรคต่าง ๆ อันเป็นการขัดต่อหลักการที่ว่าความไม่ยอมรับผิดชอบทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ

อภิรัฐมนตรี มาตรา ๑๘ บัญญัติว่า "คณะอภิรัฐมนตรีมีหน่วยราชการขึ้นอยู่ตามที่จะมีประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกา" และมาตรา ๑๙ บัญญัติว่า "ประธานคณะอภิรัฐมนตรีจะได้อบรมหมายให้อภิรัฐมนตรีคนใดบัญชาหน่วยราชการที่กำหนดตามพระราชกฤษฎีกา" จึงเป็นที่เข้าใจว่าอาจจะมิใช่หน่วยราชการที่จะตั้งขึ้นใหม่หรือที่มิได้อยู่แล้วยุบไปขึ้นในบังคับบัญชาของคณะอภิรัฐมนตรีก็ได้โดยทำเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งนับว่าเป็นการผิดพลาดไป เพราะการตั้งทบวงการเมืองขึ้นใหม่นั้นจำเป็นต้องออก เป็นพระราชบัญญัติ หรือแม้จะโยกย้ายกรมขึ้นกระทรวงใดไปยังกระทรวงอื่นก็จะต้องทำโดยพระราชบัญญัติเช่นเดียวกัน ฝ่ายบริหารจะออกเป็นพระราชกฤษฎีกาหาได้ไม่

ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำรัฐประหาร ซึ่งได้ล้มรัฐบาลชุดเก่าจัดตั้งรัฐบาลใหม่ โดยที่รัฐบาลชุดเก่ามิได้ลาออก เป็นการขอด้วยกฎหมายหรือไม่ยังเป็นหัวข้อพาทักษิณกันอยู่ คณะรัฐประหารจึงได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงว่า การกระทำรัฐประหารทุกกรณีเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญและตัวบทกฎหมายที่ใช้ อยู่เดิม แต่เมื่อผู้กระทำรัฐประหารสามารถยึดอำนาจจากรัฐบาลได้สำเร็จย่อมเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดภายในรัฐ สามารถกระทำการต่าง ๆ ได้โดยชอบ (แถลงการณ์ฉบับที่ ๑๕)

ในวันที่ ๕ พฤศจิกายน คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อันมีกรมขุนชัยนาทนเรนทรและพระยามานวราชเสวี ได้ประกาศแต่งตั้งคณะอภิรัฐมนตรี ดังนี้

* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๔ ตอนที่ ๕๕ (๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๐), หน้า ๖๔๔

- ๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร เป็นประธานอภิรัฐมนตรี
- ๒. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าท้าววิวิธกีรติ เป็นอภิรัฐมนตรี
- ๓. พลโทพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลองคณี เป็นอภิรัฐมนตรี
- ๔. พระยามานวราชเสวี เป็นอภิรัฐมนตรี
- ๕. พลเอกอดุล อุดมเดช เป็นอภิรัฐมนตรี

ในเวลาต่อมาคณะรัฐประหารได้มอบให้นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ทั้งนี้ควงเหตุผลที่ว่า คณะรัฐประหารดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลเสียเองแล้ว ประชาชนอาจทำได้ว่าทำรัฐประหารเพื่อประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งภาวะการณของบ้านเมืองหลังสงครามยังไม่เข้าสู่ภาวะปกติ มีปัญหายุ่งยากหลายประการ ใครขึ้นเป็นรัฐบาลก็ต้องประสบปัญหาเช่นเดียวกัน คณะรัฐประหารเป็นรัฐบาลก็ไม่แน่ว่าจะสามารถจัดความยุ่งยากเหล่านั้นได้ แต่สิ่งที่สำคัญก็คือเกรงว่าทางประเทศจะไม่รับรองรัฐบาลของคณะรัฐประหาร เพราะอังกฤษและสหรัฐอเมริกายังไม่ล้มการกระทำของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวโดยสรุปก็คือว่า ในระยะเริ่มแรกคณะรัฐประหารรู้สึกว่าคุณะของตนยังไม่มั่นคง จึงต้องหาผู้ที่เป็นที่ยอมรับและรู้จักกันแพร่หลายซึ่งขณะนั้นได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ จัดตั้งรัฐบาลไปก่อน

ทางบ้านรัฐสภา นายพื้ง ศรีจันทร์ ประธานสภาผู้แทนได้เรียกประชุมสมาชิกสภาผู้แทน เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นการประชุมตามปกติ ซึ่งมีขึ้นทุกวันพุธและวันศุกร์ในระหว่างการประชุมสมัยสามัญ ปรากฏว่ามีสมาชิกมาประชุมเพียง ๑๕ คนไม่ครบองค์ประชุม ต้องงคประชุม เวลาต่อมา

^๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๔ ตอนที่ ๕๔ (๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๐), หน้า ๒๕๐

^๒ David Wilson, เรื่องเดิม, หน้า ๒๕

คณะรัฐประหารได้จับนายพิง ศรีจันทร์ มาควบคุมไว้ที่กระทรวงกลาโหมเป็นเวลา ๑๕ ชั่วโมงจึงปล่อยตัวไป

ทางบ้านต่างประเทศ คณะรัฐประหารได้มอบหมายให้นายควง อภัยวงศ์ไปพบปะเจรจากับเอกอัครราชทูตอังกฤษ พลตรี ม.ร.ว. ภาทิโนย จักรพันธ์ พบกับเอกอัครราชทูตจีน และพันเอกหลวงสุรณรงค์ เจริญจากับเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา เข้าใจว่าบุคคลทั้งสามคงจะได้ชี้แจงทำความเข้าใจในเรื่องรัฐประหาร เพื่อผลในด้านการรับรองของต่างประเทศต่อรัฐบาลใหม่ของนายควง อภัยวงศ์ สำนักแถลงข่าวอังกฤษประจำประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน มีข้อความว่า รัฐบาลไทยจะคงรักษาสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ ที่ประเทศไทยได้ทำกับอังกฤษอันได้แก่สัญญา "ความตกลงสมบูรณ์แบบ" กับข้อตกลงกรณีการส่งชาว และการปฏิบัติการรุนแรงใด ๆ ขณะนายกรัฐมนตรีคนก่อนหรือผู้ที่ปฏิบัติกิจการเมืองกับจอมพลแปลก พิบูลสงคราม "ยอมอาจทำให้เกิดความรู้สึกอย่างไรมาสู่ขงในบริเตน" ปรากฏว่า รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ไม่ได้รับการรับรองจากประเทศทั้งสาม ด้วยเหตุผลที่นายเคมิ่งผู้ช่วยปลัดกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษได้บอกกับนายคิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำอังกฤษในเวลานั้นว่า "รัฐบาลอังกฤษ รัฐบาลอเมริกัน และรัฐบาลจีนชาติ สามประเทศได้ปรึกษากันแล้ว จะยังไม่นับถือ (recognize) รัฐบาลนี้จนกว่าจะพอใจว่าได้มีการจัดตั้งรัฐบาลตามแบบประชาธิปไตยคือ มีรัฐธรรมนูญและมีการเลือกตั้ง"

ในวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้มีหนังสือถึงนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี เพื่อมอบอำนาจของคณะรัฐประหารให้แก่รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ดังนี้

^๑ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับประจำวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

^๒ Edwin Stanton, Brief Authority. (New York: Harper and Brothers, 1956), p. 211

^๓ คิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๗๕๖

^๔ หนังสือพิมพ์ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

กองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย

ที่ ๒๘๑/๒๔๕๐

๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๕๐

เรื่อง ขอมอบอำนาจของคณะกรรมการแก้รัฐบาล

จาก ผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย

ถึง นายกรัฐมนตรี

ขอได้โปรดนำข้อความข้างต่อไปนี้เสนอต่อคณะกรรมการด้วยจะชอบคุณเป็นอย่างยิ่งคือ

การที่คณะกรรมการ คำนวณ และพลเรือน ได้กระทำรัฐประหารขึ้นมาก็โดยที่เห็นว่า ประเทศไทย ในปัจจุบันนี้ตกอยู่ในภาวะอันเลื่อมโทรมอย่างน่าสลดใจ ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความทุกข์ทรมานในการครองชีพเป็นอย่างยิ่ง คนทุจริตกินชอบตลอดจากบรรดาโจรผู้ร้ายก็เกิดขึ้นอย่างชุกชุม และไม่อาจจะแก้ไขให้บรรเทาเบาบางลงได้เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนทั่วไป บรรดาข้าราชการฝ่ายทหาร คำนวณ พลเรือน และประชาชนผู้รักชาติทั้งหลายจึงพร้อมใจกันทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๔๕๐ โดยได้เข้ายึดอำนาจการปกครองของรัฐบาลไว้ด้วยความมุ่งหมายที่จะแก้ไขสถานการณ์ให้กลับคืนสู่ความสมบูรณ์สุขต่อไป

บัดนี้ การจัดการปกครองประเทศไทยได้สำเร็จลง และประเทศไทยกำลังจะคืนเข้าสู่สภาพปกติแล้ว กล่าวคือ ได้มีกระแสพระบรมราชโองการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว ได้มีประกาศพระบรมราชโองการตั้งอภิรัฐมนตรี และประกาศตั้งรัฐบาลแล้ว และเนื่องจากคณะกรรมการ ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และเข้าประจำการตามกระทรวงโดยเรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งจะดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันต่อไป

ในโอกาสที่คณะกรรมการ คำนวณ และพลเรือน จึงยินดีที่จะมอบอำนาจการปกครองแผ่นดินตามที่ คณะทหาร คำนวณ และพลเรือนยึดไว้ได้โดยทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๔๕๐ เป็นลำดับมา และปฏิบัติอยู่ในขณะนี้ให้แก่รัฐบาลชุดปัจจุบันดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินแทนต่อไป ตามรัฐธรรมนูญ

ชั่วคราวเพื่อประโยชน์สุขของบรรดาข้าราชการ คณะข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และพลเรือนอื่น ๆ
ทั้งปวงของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใหม่ เกิดสุขเสรีและจำเจริญวัฒนาถาวรสืบต่อไปเป็นสำคัญ

ส่วนคณะทหาร ตำรวจ และพลเรือนจะยังทำการแต่ในคานรักษาความสงบเรียบร้อย และเป็น
กำลังอันมั่นคงของประเทศชาติอยู่ต่อไปอีกชั่วคราวเพียงเท่าที่จำเป็น โดยจะพยายามดำเนินกิจการทั้งปวง
นี้ให้เข้าสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด

อนึ่ง สำหรับส่วนตัวข้าพเจ้านั้นขอเรียนว่า ข้าพเจ้าได้มีเจตนาอันแรงกล้าที่ใครจะกราบถวาย
บังคมลาออกจากหน้าที่ไปพักผ่อนตาม เยี่ยงพล เมืองที่ทั้งหลาย เพราะคิดเห็นว่าถ้ายังรับราชการฉลอง
พระเดชพระคุณประเทศชาติต่อไป ก็จะเป็นช่องทางให้คนทั้งหลายเห็นว่าใครทำรัฐประหารร่วมกับพวกพ้อง
ในครั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ เป็นการขัดต่อเจตนาเดิมที่มุ่งหวังคอยประเทศชาติเท่านั้น
ฉะนั้นเพื่อยืนยันความเห็นดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงจะไต่กราบถวายบังคมลาออกจากหน้าที่โดยเร็วที่สุด เมื่อ
ความสงบสุขของประเทศชาติบ้านเมืองบังเกิดขึ้น และประชาชนคลายความอคอยากลงทั่วกันแล้ว พร้อม
ทั้งเป็นความเห็นชอบของคณะรัฐบาลที่ทำการปกครองบ้านเมืองอยู่ในขณะนี้ด้วย

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าในนามของคณะทหาร ตำรวจ และพลเรือนขออาราธนาคุณพระศรีรัตนไตร
และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ไต่ไปรประสิทธิ์ประสาทความเกษมสุขศิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคลแก่
ประชาชนชาวไทยทั้งมวล และขอให้คณะรัฐบาลไทยชุดใหม่ด้วยเกียรติอันสูงส่ง เป็นที่นิยมและรักใคร่ผูก
มิตรสนิทสนมของบรรดาคนานาประเทศใหญ่่น้อยทั้งปวง ณ บัดนี้ เป็นต้นไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ในวันเดียวกันนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียง ดังนี้

หนังสือพิมพ์ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

"ทานทั้งหลาย

ตามที่คณะรัฐประหารได้เข้ายึดอำนาจการปกครองของประเทศไทยไว้ได้โดยราบรื่นไม่เสียเลือดเนื้อ
แต่เมื่อคืนวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ นั้น บัดนี้ คณะรัฐประหารได้นำความกราบบังคมทูลแนะนำให้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้าจัดตั้งคณะรัฐบาล เพื่อบริหารราชการแผ่นดินสืบไปดังที่ใ้ประกาศ
พระบรมราชโองการแต่งตั้งไปแล้วนั้น ข้าพเจ้าจึงจะขอโอกาสกราบเรียนและชี้แจงบางสิ่งบางอย่างที่ท่าน
อาจจะยังไม่ทราบ และยังไม่เข้าใจหรือยังไม่เข้าใจจนลุลกลเอียดอันอยู่บางประการ

ในเบื้องต้นข้าพเจ้าใคร่ที่จะขอชี้แจงเสียก่อนว่าทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ามีความรู้สึกสำคัญอยู่ว่า
ภาวะโดยทั่ว ๆ ไปของประเทศชาติได้ทรุดโทรมลงไปอย่างน่าวิตกกังวลที่ท่านได้เห็นและได้ประสบกันมา
แล้ว แต่ข้าพเจ้าก็มิได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นกับคณะรัฐประหารแต่ประการใด และที่ข้าพเจ้าได้ตกลงรับ
จัดตั้งรัฐบาลขึ้นตามความประสงค์ของคณะรัฐประหารนั้น ก็ด้วยเหตุผลสำคัญดังต่อไปนี้

๑. ข้าพเจ้ารู้สึกทราบดีถึงในเจตนาและในการเสียสละของคณะรัฐประหารซึ่งเท่าที่ใดเห็นก็เป็น
มาด้วยความบริสุทธิ์ มิใช่เป็นการกระทำที่แสดงว่าเห็นแก่ประโยชน์ตน ดังที่ใ้ปรากฏว่าคณะรัฐประหาร
ได้พร้อมที่จะมอบการบริหารแผ่นดินใหญ่ และไม่พึงประสงค์ที่จะกุมอำนาจไว้แต่ประการใดเลย นอก
จากจะรักษาความปลอดภัยในคานทหารไว้เท่านั้น ซึ่งข้าพเจ้าจะได้อธิบายในตอนหลัง

๒. เพราะว่าคณะรัฐประหารคณะนี้ได้ให้ความไว้วางใจข้าพเจ้า โดยมีความเห็นว่า ข้าพเจ้า
จะสามารถจัดหาคณะที่เหมาะสมมาช่วยบริหารกิจการบ้านเมืองขณะนี้ให้บรรลุผลได้โดยดี ถ้าแม่
หากว่าข้าพเจ้าจะปฏิเสธเสียก็จะเป็นการไม่ยอมรับร่วมกับผู้มุ่งหวังคือต่อประเทศชาติถึงขั้นเสียสละ อีก
ทั้งจะทำให้การจัดหาคณะมาเป็นคณะรัฐบาลต้องยุ่งยากลำบาก ซึ่งจะทำให้ภาวะของบ้านเมืองมีทางเข้า
สู่ทางสงบและเป็นปกติต้องล่าช้าไป และจะมีผลร้ายต่อประเทศชาติ เพราะว่าทราบเท่าที่บ้านเมืองยัง
ไม่มีรัฐบาล กิจการของบ้านเมือง และสวัสดิภาพของประชาชนก็จะมีโดยสมบูรณ์ไม่ใ้ซึ่งจะมีผลกระทบ
กระเทือนต่อฐานะของประเทศชาติทั้งภายในและภายนอก

๓. ข้าพเจ้ามีความหวังไว้ในสภาพของบ้านเมือง และความลำบากยากแค้นของประชาชน
และใ้มีเจตนาแล้วที่จะช่วยแก้ไขให้ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำใ้ดังที่ท่านได้เห็นมาแล้ว ในฐานะ
นักการเมืองฝ่ายค้าน

เมื่อคณะรัฐประหารได้เจาะจงขอรับมา และภาวะในขณะนั้นยังชั้คอยู่แล้วว่าจำเป็นที่จะต้อง
มีคณะรัฐบาลรับเข้าบริหารกิจการบ้านเมืองเสียโดยเร็ว ข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจที่จะรับสนองพระมหา
กรุณาธิคุณครั้งนี้

ต่อไปข้าพเจ้าจะได้อธิบายถึงฐานะและข้อตกลงของคณะรัฐบาลที่มีไว้กับคณะรัฐประหารซึ่งท่าน
อาจจะยังไม่เข้าใจคือ

๑. รัฐบาลนี้เป็นอิสระจากคณะรัฐประหาร อิสระทั้งในนโยบายในทางความคิดและในทาง
การ เมือง จึงมีสิทธิโดยสมบูรณ์ในการที่จะบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐประหารได้ตกลงที่จะยังคง
เพียงแต่เป็นผู้รับหน้าที่ในด้านการรักษาความปลอดภัยและความสงบของประเทศชาติเท่านั้น

๒. ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐประหารรวมทั้งวงการบริหารก็ได้ตกลงยืนยันและ
รับรองว่าจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ และจะไม่ใช้อิทธิพลไม่ว่าในทางใดกับรัฐบาลนี้ เพื่อให้รัฐบาลได้
บริหารการบ้านเมืองเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและของประชาชนโดยความเป็นธรรม

๓. รัฐบาลนี้ประกอบด้วยบุคคลที่ข้าพเจ้าเห็นว่าส่วนมาก เป็นผู้ที่มีทรงคุณวุฒิ และเป็นผู้ที่
เคยแสดงความสามารถให้เห็นเป็นที่ประจักษ์มาแล้ว อีกทั้งปรากฏว่าเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อ
ประเทศชาติและประชาชน ประกอบด้วยเป็นผู้ที่มีเกียรติประวัติสั่งมาแล้ว จึงเป็นบุคคลที่สมควรจะ
ได้รับความไว้วางใจของประชาชนได้ อีกทั้งเมื่อใครมาเป็นคณะ เขาแล้วก็ เป็นคณะบุคคลที่แนวความคิด
เป็นกลางคือมิใช่เป็นคณะบุคคลที่ประกอบด้วยลัทธิเผด็จการ เมืองกลุ่มใด พรรคใด หรือเป็นพวกพ้อง
ของใครโดยเฉพาะ ทั้งนี้จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลนี้ย่อมจะไม่อยู่ใต้อิทธิพลของผู้นั้นหรือพวกใดเลย

ด้วยเหตุผลสามประการนี้ ข้าพเจ้าจึงรู้สึกว่าการมีของทางที่จะสามารถบริหารกิจการ
บ้านเมืองได้โดยสะดวก และถ้าหากได้รับความร่วมมือจากประชาชนทั่วประเทศแล้ว ผลงานก็จะบรรลุ
ผลดังใจอย่างที่สุดเท่าที่จะพึงหวังได้ในขณะนี้

ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงใคร่ที่จะขอให้ท่านจงช่วยกันพยายามรักษาความสงบและปฏิบัติหน้าที่เพื่อ
ประโยชน์ของประเทศชาติร่วมกับรัฐบาลด้วยเถิด"

ทางคามปฏิบัติจากรัฐบาลชุกก่อน เมื่อรัฐมนตรีบางนายในคณะรัฐบาลชุกพลเรือตรีถวัลย์
 ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้มาประชุมกันที่ทำการกองทัพเรือฝั่งธนบุรี แต่นายกรัฐมนตรีคือ พลเรือตรีถวัลย์
 ชำรงนาวาสวัสดิ์ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
 จึงเสนอตัวเป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราว เพื่อที่จะได้มีอำนาจสั่งการต่อต้านการทำรัฐประหาร
 ความเห็นในที่ประชุมแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรต่อต้านมีเสียงข้างมาก ดังนั้นแผนการ
 ต่อต้านจึงถูกระงับไป หลังจากนั้นรัฐมนตรีก็ได้แยกย้ายกันไป จากบันทึกของ ดร. ทองเปลว ชลภูมิ^๒
 ได้เล่าว่าในวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน นายปรีดี พนมยงค์ และรัฐมนตรีบางนายของรัฐบาลชุกก่อนพร้อมด้วย
 พวกลูกศิษย์ลูกหาได้ประชุมกันที่ฐานทัพเรือสัตหีบ มีการปรึกษาหารือถึงการต่อต้านคณะรัฐประหาร
 ในที่สุดที่ประชุมลงมติขยับยั้งไว้ก่อน จึงสรุปความแตกแยกของความคิดเห็นในการต่อต้านคณะรัฐประหาร
 ทำให้การต่อต้านจากคณะรัฐบาลชุกก่อนต้องเลิกลงไป

วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน เวลา ๑๘.๓๐ น. จอมพลแปลก พิบูลสงคราม กับคณะรัฐประหารได้ทำ
 พิธีปฏิญาณตน ณ พระที่นั่งอานันทสมาคม มีความว่า^๓

"ภายใต้เศพระบารมีพระคุณศรีวิรัตนศรัย ต่อหน้าเทพเจ้าทั้งหลาย ผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์ คือมี
 พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมือง และเทพยดาผู้สถิตยอยู่ทุกสถาน รวมทั้งเทวราช
 ผู้อภิบาลมหานพเสาศุภนิคร ข้าพเจ้า..... ขอใหวาจาสดัยว่า ในการทำ
 รัฐประหารครั้งนี้ ข้าพเจ้ากระทำด้วยเจตนาจำนงแน่วแน่ว่าจะทะนุบำรุงประเทศชาติ ศาสนา และ
 พระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้ากระทำเพื่อขจัดความทุกข์โศกไปประเทศชาติรมเย็น และก้าวขึ้นสู่ความ
 เป็นอารยะ มีไค้มักใหญ่ไฝสูงในส่วนตัวควยประการใด ๆ ข้าพเจ้าจึงขอตั้งปณิธานย์มั่นในใจ

^๑ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับประจำวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑

^๒ เกียรติ (สละ ลิขิตกุล), "เรื่องของนายควง" สารประชาชาติฉบับที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๓, หน้า ๒๑

^๓ อนุสรณ์ในงานรับพระราชทานเพลิงศพ พลโทกาจ กาจสงคราม (เทียน เก่งระดมยิง) (พระนคร : โรงพิมพ์กรมการทหารสื่อสาร, ๒๕๑๐)

ว่า จะรักษาเกียรติวินัยอันถึงมาด้วยเกล้ามาธุบดินทร์ ประพฤติการที่ควร
ประพฤติ รักษาความสามัคคีของหมู่คณะไมตรีกับประชาชาติประกอบคุณงามความดี ซ้ำพเจ้ายี่ก
มันในสังจรรยาจันท์ด้วยดวงจิตอันแน่วแน่มหาสมุทรในจรรยาจนรพัสลาย"

ต่อมาในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ได้ออก "พระราชกำหนด
คุ้มครองความสุขเพื่อให้การดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธ
ศักราช ๒๔๙๐ พ.ศ. ๒๔๙๐" ให้อำนาจคณะรัฐประหารใช้อำนาจทางทหารในการป้องกันและปราบ
ปรามผู้กระทำการต่อต้านการรัฐประหาร รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ชี้แจง ดังนี้

คำแถลงการณ์

ตามที่ได้ประกาศให้พระราชกำหนดคุ้มครองความสุขเพื่อให้การดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญ
(ฉบับชั่วคราว) ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๐ พ.ศ. ๒๔๙๐ ไปแล้วนั้น รัฐบาลขอถือ
โอกาสแถลงต่อประชาชนเพื่อความเข้าใจอันดีในการที่ของตราพระราชกำหนดที่ว่านั้น

บัดนี้ คณะทหารที่ได้กระทำการรัฐประหารก็ได้มอบอำนาจอันเด็ดขาดในการดำเนินการ
นโยบายและการบริหารราชการของประเทศ ให้รัฐบาลจัดทำเป็นการเรียบร้อยแล้ว แต่สถานการณ์
ในขณะนั้นจะนับว่าเป็นปกติก็ไม่ได้ ฉะนั้น เพื่อความสงบเรียบร้อยที่จะให้เป็นหลักประกันอันแน
นอนในความปกติสุขของประเทศชาติ และเพื่อที่จะป้องกันเหตุร้ายไว้อกชน อันอาจมีขึ้นได้ รัฐบาล
มาค่านิ่ง เห็นว่าตามแบบอย่างที่ได้เคยมีมาภายหลังที่ได้มีการรัฐประหารขึ้นแล้ว ก็มักจะมีบุคคลบางหมู่
บางเหล่าคบคิดกันที่จะทำการต่อต้าน และขัดขวางมิให้การดำเนินไปตามที่คณะรัฐประหารได้จัดทำไป
นั้น เพื่อการนี้จึง เป็นการสมควรที่จะให้ทางราชการทหารได้มีอำนาจบางประการ ในอันที่จะใช้อำนาจ
อันมีระงับและป้องกันเหตุร้าย อันอาจจะมีขึ้นได้ เช่น ให้มีอำนาจยึดอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน
วัตถุระเบิด เป็นต้น และอำนาจที่ว่านี้ได้มีตัวบทในพระราชกำหนดกำชับไว้ให้ใช้ได้แต่เฉพาะในกรณี

• ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๒๔ ตอนที่ ๘๖ ฉบับพิเศษ (๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๐),
หน้า •

ที่จำเป็น นอกจากนี้อำนาจที่วันนักได้อำนาจไว้เป็นเวลาอันจำกัด คืออย่างช้าไม่เกิน ๓ เดือน อันเป็นการให้ทางราชการทหารใช้อำนาจภายหลังที่ได้มีการรัฐประหารแล้วเช่นนี้ ก็ได้เคยมีแบบอย่างที่ได้กระทำกันมาแล้วในต่างประเทศ รัฐบาลจึงหวังว่าประชาชนทั้งหลายจะได้เห็นในความจำเป็น และมีใจที่จะช่วยกันรักษาความสงบของบ้านเมือง เพื่อให้การใดดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญที่ไปประกาศใช้แล้วนั้นด้วยดี

สำนักนายกรัฐมนตรี

การที่รัฐบาลมอบอำนาจให้คณะรัฐประหารใช้อำนาจทางทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อย มีผู้กล่าววิจารณ์รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ว่าหาได้มี "อำนาจอันครบบริบูรณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน อันเป็นลักษณะของรัฐบาลในประเทศทั่วไปไม่" แสดงให้เห็นถึงรัฐบาลไม่มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ คณะรัฐประหารได้ใช้อำนาจทางทหารจนถึงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๙๐ จึงได้มีการประกาศยกเลิก "พระราชกำหนดคุ้มครองความสุข เพื่อให้การดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๐ พ.ศ. ๒๔๙๐"

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชซึ่งประทับอยู่ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงมีพระราชสาส์นถึงจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ซึ่งได้แต่งตั้งหม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริจักรพันธ์ เป็นผู้นำความไปกราบบังคมทูลตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พระราชสาส์นมีใจความดังนี้

• ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), พรรคการเมืองไทย, เรืองเจิม, หน้า ๑๓๙

๒ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๔ ตอนที่ ๒๓ ฉบับพิเศษ (๒๕ ธันวาคม ๒๔๙๐), หน้า ๑

โลซานน

๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๐

ถึง จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ฉันได้รับหนังสือลงวันที่ ๑๔ เดือนนี้ ทราบความตลอดแล้ว เมื่อเหตุการณ์ไ้บังเกิดขึ้นเช่นนี้ ก็มีความหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตั้งแต่นี้เป็นต้นไปประชาชนพลเมืองไทยที่รักของฉัน ซึ่งฉันได้เป็นห่วงในความทุกข์สุขของเขาอยู่เสมอมา คงจะไ้บรรเทาและปลดเปลื้องความลำบากยากแค้นต่าง ๆ ลงไปจนหมดสิ้น และมีความสุขสบายตามสมควรของเขา

ฉันรู้สึกพอใจยิ่งนักที่ทราบว่าเหตุการณ์ ที่ไ้บังเกิดขึ้นนี้มีไ้เสียเลือดเนื้อ และชีวิตของ คนไทยด้วยกันเลย อันนี้ ที่ไ้บอกมาว่าทุก ๆ คนที่ไ้ร่วมปฏิบัติการครั้งนี้ไ้ตกลงแน่วแน่ว่าไม่ต้องการ ชวงชิงอำนาจ หากความดีไ้สตนเลย มีจุดประสงค์เพียงแต่จะไ้รัฐบาลใหม่ที่เข้มแข็งไ้เข้ามาบริหาร ราชการ ทำนุบำรุงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองและปลดเปลื้องความยุ่งยาก ที่บังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าใน บัดนี้ไ้บรรเทาเบาบางลง ให้ประชาชนไ้ได้รับความสงบสุขร่มเย็นตามสมควรแก่สภาพ และให้ ประเทศชาติไ้รับการทำนุบำรุงให้เจริญ าลา นั้น ก็เป็นการแสดงให้เห็นในอุดมคติอันดียิ่ง และเป็น ความซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติโดยแท้จริง เมื่อไ้ยึดถืออุดมคติอันดีดังกล่าวนี้นำมาปฏิบัติ นอกจากจะ ปรากฏไว้ในประวัติศาสตร์แล้ว ก็ยังเป็นตัวอย่างอันดีงามแก่ข้าราชการและประชาชนทั่วไปอีกด้วย ขอใ้ทุก ๆ ฝ่ายจงช่วยกันร่วมมือประสานงานด้วยดี เพื่อนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ให้แก่ประเทศ ชาติที่รักของเรา จะเป็นความพอใจสูงสุดของฉัน

การที่ขอใ้ฉันกลับเข้าเมืองไทย ในโอกาสที่ฉันไ้บรรลุนิติภาวะ ณ วันที่ ๕ ธันวาคม ศกนี้ นั้น ฉันขอขอบใจมากด้วย นอกจากเวลาจะไ้กะชั้นชีวิตจนเกินไปแล้ว ยังมีเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งฉันเข้าไป ไ้ไ้ได้ ฉันไ้สั่งใ้หม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ ไปแจ้งใ้เข้าใจโดยละเอียดแล้ว แต่อย่างไร ก็ดี ฉันมีความประสงค์ที่จะกลับเข้าไปกรุง เทพฯ ชั่วคราว เพื่อถวายพระเพลิงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพระบรมโกศในเมษายนหน้านี้ ตามที่ไ้กะกันไว้ในขณะที่อยู่กรุง เทพฯ ชั่วคราวนี้ ฉันหวังว่าจะไ้ช่วย ทำประโยชน์ ให้ประเทศชาติบ้านเมือง ไ้ไ้ทางไ้ไม่มากนักเลย

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช

ในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ผู้ซึ่งลี้ภัยทางการเมืองไปพำนักอยู่ที่สิงคโปร์ ไกล่อาวปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงสิงคโปร์มายังประเทศไทยมีใจความว่า เมื่อตอนเดินทางออกจากประเทศไทยได้สั่งห้ามมิให้พรรคพวกเพื่อนฝูงซึ่งส่วนใหญ่โคแก ผู้ที่เคยเข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยใช้กำลังรุนแรงใด ๆ อันอาจเกิดการปะทะนองเลือด และท้ายที่สุดได้กล่าวว่ "องค์การเสรีไทยได้สร้างขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นเป็นภาระเฉพาะ ไม่ใช่เพื่อประหัตประหารคนไทยด้วยกันเอง องค์การนี้ได้เลิกแล้วเมื่อสงครามเสรีสิ้นสุดลงคงมีแต่มีตรภาพเก่า ๆ เท่านั้นที่เป็นเกลียวสัมพันธ์กันอยู่ แต่ท่านเองก็เช่นกันข้าพเจ้าใคร่ขอร้องต่อผู้ที่ครองอำนาจไม่ให้กระทำกรโศก ๆ อันเป็นการทำลายเพื่อนฝูงของข้าพเจ้า" คำปราศรัยของนายปรีดี พนมยงค์เป็นการแสดงถึงท่าทีของกลุ่มเสรีไทยต่อคณะรัฐประหาร

คณะรัฐประหารได้ยกกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ และต่อมารัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ได้ออก "พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐" โดยผ่านความเห็นชอบจากวุฒิสภา ซึ่งทำหน้าที่รัฐสภา เพื่อให้คณะรัฐประหารพ้นจากความผิดในการกระทำที่มีกฎหมายใด ๆ เนื่องจากการทำรัฐประหาร และถือว่าประกาศและคำสั่งใด ๆ ของคณะรัฐประหารชอบด้วยกฎหมายทุกประการ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนคาบหมเฉพาะกาลใหม่ขึ้นในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๑ เป็นที่สัง เกตว่ การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๕ มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา กล่าวคือ

ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	๗,๑๗๖,๘๕๑ คน
ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง	๒,๑๑๗,๕๖๔ คน
คิดเป็นร้อยละ	๒๖.๕๔

^๑ หนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ฉบับประจำวันที ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

^๒ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๔ ตอนที่ ๒๒ (๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐), หน้า ๗๔๑

^๓ สมาชิกจำนวน ๑๐๐ คน แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐, ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๔ ตอนที่ ๕๖ ฉบับพิเศษ (๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๐), หน้า ๑๐

พรรคการเมืองที่เข้าแข่งขันในระยะนี้ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชาชน และพรรค
 พรรคชาติไทย ซึ่งมีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นหัวหน้าพรรค มีนโยบายสนับสนุนจอมพลแปลก พิบูลสงคราม
 ส่วนพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญนั้น ผู้ที่เคยเป็นสมาชิกได้สมัครอิสระไม่สังกัดพรรค ผลการ
 เลือกตั้งปรากฏว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งมากที่สุดคือ ๕๔ คน ใน
 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนทั้งหมด ๕๕ คน ส่วนสมาชิกพรรคพรรคชาติไทยไม่ได้รับเลือกตั้ง ฉะนั้นพรรค
 ประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภาผู้แทน นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
 จึงได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี อีกครั้งหนึ่ง

ภายหลังที่รัฐบาลชุนนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรีได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภาเมื่อ
 วันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๘๑ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลอังกฤษก็ได้ให้การรับรองรัฐบาลไทย^๑ หลังจาก
 ที่ต้องวาง เว้นนับแต่เกิดรัฐประหาร

รัฐบาลชุนนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี ดำเนินการบริหารประเทศมาได้ประมาณหนึ่ง
 เดือน คณะรัฐประหารก็ได้บังคับให้รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ลาออกเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๔๘๑
 ดังปรากฏอย่างชัดเจนในใบลาออกของนายควง อภัยวงศ์ ดังนี้

---

^๑ นายควง อภัยวงศ์ ให้สัมภาษณ์ผู้แทนหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับประจำวันที่ ๗
 กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑

^๒ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี, ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๕ ตอนที่ ๑๒ ฉบับพิเศษ
 (๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑), หน้า ๑

^๓ Frank C. Darling, Thailand and the United States. (Washington D.C.:
 Public Affairs Press, 1965), p. 63

สำนักนายกรัฐมนตรี

๖ เมษายน ๒๔๘๑

ขอกราบฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ตามที่ไต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ตั้งข้าพระพุทธเจ้าและคณะ เป็นรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ และรัฐสภาได้ให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐบาลของไต่ฝ่าละอองธุลีพระบาทเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ข้าพระพุทธเจ้าและคณะรัฐบาลได้ปฏิบัติภารกิจสนองพระเดชพระคุณด้วยความจงรักภักดี และตามกำลังสติปัญญาและความสามารถเป็นเวลา ๑ เดือน

ครั้นถึงวันนี้ เวลาประมาณ ๘ นาฬิกา ได้มีนายทหารในกองทัพบก ๔ นายคือ พันโทกาน จำนงภูมิเวท พันเอกศิลา ศิลปสรชัย รัตนวราหะ พลตรี ส. สวัสดิ์เกียรติ และพันโทละม้าย อุทยานนท์ ไต่มาหาข้าพระพุทธเจ้าที่บ้าน และแจ้งแก่ข้าพระพุทธเจ้าว่า คณะรัฐประหารมีความไม่พอใจรัฐบาลนี้อย่างยิ่ง จึงประชุมกันลงมติขอให้รัฐบาลกราบถวายบังคมลาออกภายใน ๒๔ ชั่วโมง

เมื่อนายทหารทั้ง ๔ ได้ลากลับไปแล้วข้าพระพุทธเจ้าก็ได้เชิญรัฐมนตรีบางท่านเท่าที่จะตามได้ในขณะนั้นมาหารือ เมื่อได้ปรึกษากันแล้ว มีความเห็นว่า สมควรที่จะได้รับหลักฐานจากบุคคลที่ประชาชนรับรองว่าเป็นผู้นำในคณะรัฐประหาร เป็นต้นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม พลโทเงิน ชูณหะวัณ พลโท กาจ กาจสงคราม ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้นำหนังสือส่วนตัวไปยังพันโทกาน จำนงภูมิเวท เพื่อขอหลักฐานดังกล่าวแล้ว

ข้าพระพุทธเจ้าได้มอบหนังสือนั้นให้ว่าที่พันโทรว ยัยวงศ์ นายทหารติดต่อบริการสำนักนายกรัฐมนตรี ให้นำไปส่งแก่พันโทกาน จำนงภูมิเวท ว่าที่พันโทรว ยัยวงศ์ ได้กลับมารายงานว่า ได้นำหนังสือนั้นไปส่งที่วังสวนกุหลาบ แต่ไม่พบตัวพันโทกาน เมื่อได้สอบถามไต่ความว่า พันโทกานอยู่ที่บ้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้นำหนังสือนั้นไปส่งให้แก่ตัวพันโท

ครั้นประมาณ ๑๔ นาฬิกาเศษวันเดียวกัน พลโทผิน ชูณหะวัณ พลโทกาจ กาจสงคราม ไทมาหาฯ พระพุทธเจ้า และยืนยันว่า ขอความที่พันโทกานและคณะมาแจ้งแก่ข้าพระพุทธเจ้านั้นเป็นความประสงค์อันแท้จริงของคณะรัฐประหาร ข้าพระพุทธเจ้าได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อเวลา ๑๔ นาฬิกา และมีความเห็นเป็นส่วนมากกว่าตามพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น รัฐบาลจำต้องรับในข้อเท็จจริงว่า รัฐบาลไม่อยู่ในฐานะจะควบคุมสถานการณ์ให้เป็นปกติได้ สมดังที่ได้ไว้วางพระราชหฤทัย จึงขอพระราชทานกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งทั้งคณะตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป ควรมิควรประการใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาฯ พระพุทธเจ้า

ควง อภัยวงศ์

เมื่อรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ลาออก จอมพลแปลก พิบูลสงครามได้เข้าดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ในวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๙๑ เป็นอำนาจทางการเมืองได้ตกอยู่กับคณะรัฐประหาร ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ดังนั้นรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ที่ได้จัดตั้งขึ้นภายหลังรัฐประหาร โดยความเห็นชอบของคณะรัฐประหารจึงเท่ากับเป็นรัฐบาลชั่วคราวที่ทำหน้าที่ในระยะที่ยังไม่แน่นอนหลังรัฐประหาร และได้รักษาการณ์จัดให้มีการเลือกตั้งคววความเรียบร้อย จัดตั้งรัฐบาลใหม่เป็นที่รับรองของต่างประเทศ จนกระทั่งเหตุการณ์เข้าสู่อภาวะปกติ จึงกล่าวได้ว่า รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ได้แม้ว่าทางให้คณะรัฐประหาร เข้ามามีอำนาจทางการเมืองโดยราบรื่นต่อไป

^๑ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี, ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๕ ตอนที่ ๒๐ (๑๓ เมษายน ๒๔๙๑), หน้า ๒๔๑